

УДК 73.026:72.012.3

<https://doi.org/10.31652/3041-1017-PIATE-2025.5.02>**Зузяк Т.П.**

кандидат мистецтвознавства,
доктор педагогічних наук, професор
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: zuzyak@ukr.net

Соловей В.В.

кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
e-mail: victorsolovey79@gmail.com

Черешня Р.М.

здобувач вищої освіти
Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського
м. Вінниця, Україна

СУЧАСНИЙ НАСТІННИЙ БАРЕЛЬЄФ ЯК ЗАСІБ ХУДОЖНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕР'ЄРНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. У статті розглянуто сучасний настінний барельєф як один із ключових засобів художньої організації інтер'єрного простору. Визначено його функціональні та естетичні можливості у формуванні композиційної структури інтер'єру, підтриманні стильової концепції та створенні індивідуального художнього образу. Проаналізовано новітні матеріали й технології виготовлення барельєфів, зокрема використання полімерних сумішей, фібробетону, декоративних штукатурок, комбінованих технік, 3D-друку та фрезерування. Виявлено особливості світлотіньового моделювання, що підсилюють виразність рельєфу. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язаних із вивченням психологічного впливу барельєфу на сприйняття інтер'єру.

Ключові слова: настінний барельєф, інтер'єр, художнє оформлення, рельєфна пластика, дизайн простору, декоративне мистецтво.

Abstract. The article examines the modern wall bas-relief as one of the key means of artistic organization of interior space. Its functional and aesthetic potential in shaping the compositional structure of interiors, supporting stylistic concepts, and creating an individual artistic image is defined. The study analyzes innovative materials and manufacturing technologies for bas-reliefs, including polymer compounds, fiber concrete, decorative plasters, combined techniques, 3D printing, and milling. The role of light-and-shadow modeling in enhancing the expressiveness of relief is highlighted. Prospects for further research related to the psychological impact of bas-relief on interior perception are outlined.

Keywords: wall bas-relief, interior, artistic design, relief sculpture, spatial design, decorative art.

Постановка проблеми. Сучасний дизайн інтер'єрів орієнтується на гармонійне поєднання функціональності та естетики, де декоративні елементи виступають ключовими чинниками формування візуальної ідентичності простору. Вони не лише створюють емоційне середовище, а й підкреслюють композиційні акценти, організовуючи сприйняття приміщення. Одним із

виразних засобів художнього оздоблення виступає настінний барельєф - різновид рельєфної пластики, здатний не лише прикрашати інтер'єр, а й змінювати його просторове відчуття. Попри зростання популярності цього виду декору, у науковій літературі досі бракує комплексних досліджень, що поєднували б мистецтвознавчий, дизайнерський та технологічний аналіз його функцій і особливостей застосування в сучасному інтер'єрі.

Мета статті. Визначити художні, композиційні та технологічні особливості сучасного настінного барельєфу як засобу організації інтер'єрного простору та з'ясувати його роль у формуванні цілісної стильової концепції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання декоративного оздоблення архітектурних об'єктів у контексті рельєфної пластики розглядали Б. Рєпін, Г. Логвін, М. Алпатов, які зосереджували увагу на традиційних техніках та художніх принципах створення барельєфу. У сучасних дослідженнях, зокрема працях О. Мазура, В. Пруса, К. Вакара, акцентується увага на застосуванні інноваційних матеріалів і технологій — від фактурних штукатурок і полімерних композитів до цифрового моделювання та 3D-друку. Науковці підкреслюють здатність барельєфу впливати на просторове сприйняття інтер'єру завдяки грі світлотіні, масштабуванню та ритмічній організації стінових площин. Проте синтез мистецтвознавчих, дизайнерських і технологічних аспектів у вивченні сучасного настінного барельєфу поки що представлений фрагментарно.

Виклад основного матеріалу. Сучасний настінний барельєф постає синтезом традиційних мистецьких технік і новітніх дизайнерських рішень.

Окрім класичних гіпсу та каменю, активно застосовуються полімерні суміші, фібробетон, деревинні композити, декоративні штукатурки, а також комбінації різномірних матеріалів - металу, кераміки, скла, епоксидної смоли. Перспективним напрямом є використання цифрових технологій моделювання з подальшим фрезеруванням або 3D-друком, що забезпечує високу деталізацію, точність виконання та можливість тиражування форм.

Художні функції:

1. Композиційно-структурна - визначення акцентних зон, візуальне зонування простору.
2. Стильова - підтримка та підсилення обраної концепції інтер'єру.
3. Символічно-образна - формування сюжетних, асоціативних та персоналізованих композицій.

Важливим засобом художньої виразності виступають світлотіньові ефекти: рельєфна поверхня по-різному сприймається залежно від напрямку та інтенсивності освітлення. Використання LED-підсвітки або точкових світильників дозволяє підкреслити об'ємність, динаміку та ритм композиції.

Успішне впровадження барельєфу в дизайн потребує комплексного проектного підходу, коли декоративний елемент розробляється на ранніх етапах, ураховується в архітектурному рішенні, узгоджується з меблюванням, кольоровою гамою та системою освітлення.

Розширення доступу до інтернет-ресурсів сприяло зростанню попиту на ексклюзивні дизайнерські рішення, включно з авторськими барельєфними

композиціями. Набуває популярності виготовлення картин у стилі барельєфу, які можуть виконуватися у двох форматах:

- на твердій основі (дерев'яна плита, фанера, ДСП);
- безпосередньо на підготовленій стіні у вибраному для цього просторі.

Барельєф активно використовується в інтер'єрах громадських закладів. У готелях він прикрашає фойє чи рецепцію, у ресторанах - стіни бенкетних залів, що надає простору урочистості та візуальної виразності. Водночас зростає тенденція використання барельєфу в інтер'єрах приватних будинків. Найчастіше такі роботи стають акцентним елементом віталень, коридорів та сходових кліток. Додатково їх застосовують у зовнішніх зонах - альтанках або просторах для відпочинку, де наявні глухі стіни, які завдяки рельєфному декору набувають індивідуального й естетично привабливого вигляду.

Розглянемо випадок, коли барельєф виконується безпосередньо на стіні. Оптимально, якщо його створення відбувається паралельно з оздоблювальними роботами в приміщенні, такими як штукатурка, шпаклювання, вирівнювання та фарбування стін. Це дозволяє інтегрувати барельєф у загальний інтер'єр: використання аналогічних матеріалів забезпечує однакову текстуру та кольорову гаму, що робить композицію органічною частиною простору. Крім того, така інтеграція допомагає уникнути зайвих обрамлень та обривів композиції.

Для наочності розглянемо поетапний підхід до створення барельєфу на стіні з використанням сучасних матеріалів, актуальних у оздобленні інтер'єрів.

Етапи створення барельєфу в сучасному інтер'єрі

I. Вибір композиції

Перед початком роботи необхідно визначити тематику майбутньої картини. Підбір сюжету повинен враховувати інтер'єрне середовище та смакові вподобання замовника. Наприклад, для піцерії під назвою «Колізей» оптимально зобразити мотиви італійської архітектури або сам «Колізей». Використання тематично не пов'язаних образів, наприклад, карпатських гір або анімалістичних мотивів, буде недоречним.

На цьому етапі корисним інструментом є інтернет, який надає широкий вибір готових картин, фотографій та ескізів. Це дозволяє максимально точно визначити остаточний вигляд композиції, узгоджений із замовником, та уникнути розбіжностей у сприйнятті кінцевого результату. Вибраний варіант зазвичай служить «скелетом» композиції — основою, яку можна адаптувати під конкретну площу стіни, коригуючи деталі та масштаб.

Також важливо визначити кількість композицій, які будуть розміщені в кімнаті. Якщо барельєфів декілька, їх тематика, техніка виконання та кольорова палітра повинні бути узгоджені між собою. Це створює відчуття цілісності, коли одна композиція плавно продовжує іншу. Інакше інтер'єр ризикує виглядати розрізненим і хаотичним, як «вінегрет» або «лебідь – щука – рак».

II. Етап розмітки картини на стіні

На цьому етапі роботи виконуються безпосередньо на стіні. Як зазначалося раніше, оптимально проводити його паралельно з

оздоблювальними роботами, коли поверхня стін вирівняна фінішною шпаклівкою, відшліфована та підготовлена до фарбування.

На білому фоні стіни у визначеному місці графітовим олівцем, за допомогою великої лінійки та лазерного або ручного рівня (особливо актуально при наявності архітектурних елементів у композиції), схематично позначаються основні об'єкти малюнка та їхній масштаб. На цьому етапі деталізація не потрібна, оскільки в наступному етапі нанесення матеріалу лінії деталізації будуть перекриті.

Для спрощення роботи можна використовувати проектор. Це дозволяє точно скоригувати масштаб та розташування окремих елементів, а також підігнати композицію у випадку, якщо картина складається з декількох частин.

III. Етап підготовки та нанесення матеріалу

Цей етап розпочинається з ґрунтування поверхні. Для дерев'яних основ застосовують кварцову ґрунтовку (наприклад, Ceresit СТ-16, MGF, ProfiLine "СПЕКТР"). Для стін використовують ґрунтовку глибокого проникнення (Ceresit СТ-17, Knauf Tiefengrund, ANSERGLOB EG) для забезпечення надійної адгезії. За потреби після висихання можна додатково нанести кварцову ґрунтовку.

Щоб забезпечити міцність готової картини, рекомендується використовувати армування: дюбелі, саморізи або тонкий металевий в'язальний дріт.

Для формування рельєфу на проґрунтовану та висохлу поверхню наносять гіпс або спеціальну суміш. Таку суміш можна приготувати з ремонтних матеріалів, зокрема зі шпаклівки. Для зручності роботи суху шпаклівку змішують з водою у співвідношенні 1:1 до стану «рідкого тіста» (наприклад, Knauf HP, Ферозіт 310, EUROGIPS SatenPower).

Нанесення суміші здійснюється шпателеми та мастихінами різних форм і розмірів на заздалегідь розмічені ділянки. Рекомендовано починати з елементів заднього плану, поступово просуваючись до переднього. Така послідовність не лише спрощує роботу, а й створює ілюзію перспективи, оскільки об'єкти переднього плану повинні виглядати масивнішими.

Товщина шару матеріалу зазвичай не перевищує 2–3 см. Для досягнення більшої товщини у найбільш виступаючих ділянках під основу можна використати гіпсокартон або пінопласт, а зверху додатково доопрацювати шпаклівкою.

IV. Етап різьблення та шліфування поверхні картини.

Після того як гіпс чи шпаклівка добре підсохли, розпочинається цей етап. На попередньому етапі, нанесення малюнку відбувається матеріалом який є в «рідкому» стані, саме через це дуже важко зробити ідеальну форму чи рівні лінії. Тому краще це робити як поверхня добре підсохне. Тоді, за допомогою стамесок (стамески по дереву), канцелярського ножа, електричного гравера чи навіть скальпелів, можна допрацювати барельєф вже до ідеалу.

Обов'язково, після цього всю роботу потрібно знову поґрунтувати. Або, якщо матеріал занадто твердий, і різьбити стамесками складно, тоді

попередньо, частину барельєфу яку потрібно вирізьбити – можна змочити ґрунтовкою, і це місце на деякий час стане м'якшим для роботи.

В кінці цього етапу, роботу можна підшліфувати наждачним папером різної фракції, в тих місцях картини де в цьому є потреба.

V. Етап фарбування та розмальовування барельєфу.

Цей етап є завершальним. В ідеальному варіанті, цей етап потрібно робити в той момент, коли загальний ремонт підійшов до етапу - фарбування всіх стін кімнати.

Розглянемо варіант, коли стіни в приміщенні є пофарбовані водоемульсійною фарбою, поверх якої зроблено узор «декоративною штукатуркою» (Декоративна штукатурка «мarmorіно» VIAN, Feidal Lava, Feidal Magma, Sahara, VIAN «Велюр»...). Це важливо тому, що при фарбуванні стін, використовуючи ту саму послідовність і ті самі матеріали, барельєф, буде мати в основі загальний колір кімнати і буде однорідно виглядати в цьому інтер'єрі.

Отже, коли відбувається фарбування стін водоемульсійною, заколорованою в певний колір фарбою, робиться підкладка, для декоративної штукатурки. В той самий момент, барельєф потрібно зафарбувати, цільним слоєм, цією ж фарбою. Використовуючи для цього щітки різної величини, або ще краще «полівізатором». Після висихання водоемульсійної фарби, на стіни та барельєф, наноситься - «декоративна штукатурка».

Декоративна штукатурка ,насправді не є штукатуркою в прямому розумінні – це рідкий матеріал (консистенція як у водоемульсійної фарби) який зазвичай має напівпрозору властивість, через це в основний колір, колорується попередня водоемульсійна фарба. Також в її основі є домішки з дуже дрібними кристалами, які після нанесення дають структуру малюнку на стіні, та глянцекий ефект. Така «штукатурка» є альтернативою шпалерам.

Саме через те що барельєф покривається двома слоями фарби, відбувається етап - «фарбування».

Після чого настає етап «розмальовування». Для розмальовування барельєфу можна використати ту саму «декоративну штукатурку». Взявши її як основу. За допомогою «колорантів» (пігментний концентрат), розділивши «декоративну штукатурку» на невеликі порції в одноразові стаканчики, можна заколорувати їх в потрібні кольори і застосувати їх на барельєфі. За рахунок властивості «декоративної штукатурки», що на обробленій нею поверхні має глянцекий вигляд - барельєф гарно відбиває світло, і за рахунок цього його не потрібно лакувати. На цьому етапі використовуються щітки та пензлики різного розміру.

Отже, на цьому прикладі, поетапного створення барельєфу можна зрозуміти як саме, і в якій послідовності, використовуючи новітні матеріали і новітні тенденції, можливо створити барельєф в сучасному інтер'єрі, з використанням сучасних матеріалів, що є актуальними в оздобленні на теперішній час.

Висновки. Сучасний настінний барельєф є потужним інструментом художнього формування інтер'єрного простору, здатним виконувати декоративну, композиційну та смислову функції. Використання інноваційних